

Verjeti v resnične težave v odnosih z muslimani

Kristjani se moramo pri sodelovanju z muslimani najprej soočiti z njihovo dejansko navzočnostjo v Evropi in se pri tem izogibati zgolj čustvenim odzivom. Miroljubje za vsako ceno, naiven pristop torej, ki noče verjeti v resnične težave v odnosih z muslimani, ne olajšuje spoznanja resnice. (...) Ko se soočamo z islamsko »grožnjo« kot svetovnim pojavom, je prav, da poskušamo določiti natančne okvire islamskih skupnosti in njihovo veliko razdrobljenost. Ugotovili bomo, ne da bi jih spodbujali k medsebojnemu nasprotovanju, kako ta neenotnost slabi moč islama, enako kakor needinost zmanjšuje moč krščanskega pričevanja.

Msgr. Michael Louis Fitzgerald,
predstojnik Papeškega sveta
za medverski dialog.¹

Sožitje in sodelovanje sta vedno sad prizadevanj, ki vsebujejo tako odpovedovanje in popuščanje kot tudi nesporazume in konflikte. Da je temu res tako, vemo iz vsakdanje izkušnje z našimi najbližjimi pod domačo streho, iz težav na delovnem mestu, ali pa iz medijev, ki v glavnem poročajo o sporih, spopadih in mirovnih pogajanjih zdaj tu zdaj tam. Življenje v skupnosti (če ne že kar s samim seboj!) je razpeto v loku med mirom in spopadanjem. To je nikoli presežena stalnica človeških in družbenih odnosov, ali povedano krščansko: božje kraljestvo v tem svetu ni in nikoli ne bo do konca uresničeno. Tega se sicer prav dobro zavedamo, pa vendarle nemalokrat govorimo in razmišljamo, kako je mogoče mir doseči brez truda in brez upoštevanja številnih dejavnikov, ki jih poznamo bolj manj kot več.

Ko sem na neki okrogli mizi opozarjal na različne vidike muslimanske navzočnosti v Evropi, me je neki liberalni poslanec sprenevedavo vprašal, kaj imam proti muslimanom. Da bi ponazoril svoje niansirano stališče, sem mu odvrnil z vprašanjem, kaj ima on proti Hrvatom, ker jih je prav v tistih dneh napadal. Menil sem, da goji večina Slovencev dobre odnose z znanci Hrvati, pa vendar slovenska in hrvaška država še nimata urejenih in dorečenih odnosov, spornih točk pa ne manjka. Podobno, kakor je med tema državama, je tudi med drugimi sistemi, naj so državni, civilizacijski, verski idr. ali vse to skupaj (kot npr. islam). To sistemsko družbenopolitično, kulturno-zgodovinsko idr. okolje vpliva na osebne odnose, res pa je tudi nasprotno: osebni odnosi vplivajo na odnose med večjimi sistemi. To prepletenost in vplivnost odnosov je treba upoštevati, kadar razmišljamo o sodelovanju, sožitju in dialogu med kristjani in muslimani.

Sleherna naivnost ali »miroljubje za vsako ceno« dialog oz. sodelovanje prej spodkopava kakor utrjuje, kot je zapisano v vodilni misli te razprave. O dialogu med kristjani in muslimani smo že marsikaj zanimivega prebrali v tej reviji. Nazadnje sta se vprašanja lotila dr. M. Osredkar in T. Bršan.² Prvi se je v glavnem mudil okrog formalnih oblik dialoškosti, drugi pa je nakazoval, kje v verskem nauku bi utegnili muslimani in kristjani najti stične točke. Sam se bom v tej razpravi osredotočil na zelo pomemben vidik muslimanske stvarnosti, in sicer na njegovo raznovrstnost, razdeljenost in sprtost. Poznanje vsega tega

more po eni strani nekoliko osvoboditi od strahu pred »neustavljivim« islamom, po drugi strani pa pomagati pri razločevanju med muslimani, ki sprejemajo splošne vrednote, čeprav so nastale na Zahodu, in tistimi, ki hočejo Zahod prav zaradi tega podrediti Alahu in islamskemu gospodstvu.

1 Pestrost islama v Evropi

V praksi sta pogovor in sodelovanje obremenjena z vso resničnostjo določenega položaja. Samo kolikor jo čimbolj upoštevamo, smemo pričakovati, da bo sodelovanje možno in bo obrodilo kakšen tako zaželen sad. Dialog z muslimani v Evropi mora tako obsegati določeno poznanje splošnih razmer, ki presega le simpatijo dobrososedskih vsakdanjih življenjskih odnosov, kjer niti ni nujno, da sploh kdaj pride na dan verska pripadnost. Zato bom nakazal nekaj vidikov islamske navzočnosti v Evropi, ki se tičejo tako državnih, družbenih kot krščanskih sistemov. Naj še omenim, da ne moremo govoriti o Evropi kot krščanski v verskem pomenu, ampak le kulturno-civilizacijskem, zato je sodelovanje med Cerkvami in islamom v Evropi le del širšega družbenega, kulturnega in civilizacijskega sodelovanja. Ni pa to brez pomena in vpliva niti za Cerkve niti za njihovo širše družbenopolitično in kulturno-civilizacijsko okolje.

1.1 Pomembnost v številkah

Pravega števila muslimanov v Evropski zvezi ne poznamo. Največ jih je menda v Franciji: okrog pet milijonov za notranje ministrstvo in medije, za izvedence pa slabe štiri milijone.³ Ta primer navajam za to, ker dobro ponazarja, kako nihajo ocene med najvišjim in najnižjim številom muslimanov v posameznih državah. Temu je tako, ker v večini držav verska opredelitev ni obvezna pri popisih prebivalstva. Nekateri napihujejo številke iz propagandnih namenov, češ kako Alah zmagovito osvaja Evropo, nekateri zato,

da strašijo pred islamsko okupacijo. Spet nekateri številke zmanjšujejo, da bi zmanjšali strah in odpor pred islamom. V tabeli navajam številke, ki sem jih dobil v resni študiji *Vodič po islamu in muslimani v sodobni razširjeni Evropi*⁴ iz leta 2002. V njem še ni vseh držav EU 25, a si vendarle moremo ustvariti kolikor toliko objektivno podobo.

Država	Št. muslimanov	Odst.
1. Avstrija	300.000	4 %
2. Belgija	370.000	3,7 %
Bolgarija	1.026.758 sunitov 83.537 šiitov	14 %
3. Ciper		
3. Češka		
4. Danska	150.000	2,8 %
5. Estonija		
6. Finska	20.000	0,39 %
7. Francija	(4)5.000.000	7 %
8. Grčija	370.000	3,5 %
9. Irska		
10. Italija	700.000	1,2 %
11. Latvija		
12. Litva		
13. Luksemburg	7.000	1,6 %
14. Madžarska	30.000	0,33 %
15. Malta		
16. Nemčija	3.040.000	3,2 %
17. Nizozemska	695.600	4,6 %
18. Poljska	15.000,	0,038 %
od tega 5.123 poljskih Tatarov		
19. Portugalska	38.000	0,3 %
Romunija	60.000	0,22 %
20. Slovaška		
21. Slovenija ⁵	47.488	2,4 %
22. Španija	400.000	1 %
23. Švedska	300.000	4 %
24. Švica	310.000	4 %
25. Vel. Britanija	1.406.000	2,55 %

Po tako približnih številkah je v vseh evropskih državah kakšnih dvajset milijonov muslimanov, vključno z Albanijo, Bosno in

Pieter Pourbus, *Zadnja večerja*, olje na hrastovi panelni plošči, 1548, 46,5 x 63 cm, Groeninge Museum, Nizozemska.

Hercegovino, Hrvaško, Srbijo in Črno goro s Kosovim, Moldavijo, Ukrajino in Belorusijo, ki v razpredelnici niso omenjene.

Če pa k takšni Evropi prištejemo še Rusijo, se število podvoji. Tam živi namreč kakšnih 20 milijonov muslimanov, tako da je vsak sedmi državljani Rusije musliman (Rusija šteje 144 milijonov prebivalcev). Muslimani pripadajo 38 narodnostim, večina je Tatarov, ki so takoj za Rusi drugo najštevilčnejše ljudstvo v Rusiji.⁶ Zato ne preseneča, da je Rusija leta 2004 zaprosila Organizacijo islamskih držav za status opazovalke. Mufti šejk Ravilj Gajnutdin, predsednik Sveta muftijev Rusije, meni, da bo to okrepilo rusko politično moč in avtoriteto. »Nobena zahodna država namreč nima možnosti, da bi postala članica Islamske konference. Tako kot je bila Sovjetska zveza, je tudi Rusija prijateljica islamskega sveta, zato lahko postane članica Islamske konference. Rusija je most med Vzhodom in Zahodom, Rusija je evroazijska država, krščansko-islamska država. Zato je lahko in mora postati članica.«⁷

Opazovalki v Organizaciji islamskih držav sta poleg Rusije tudi BIH in Albanija, Turčija, ki tudi vstopa (?) v Evropo, pa šteje 70 milijonov prebivalcev. V zadnjih 40 letih se je njeno prebivalstvo več kot podvojilo, po letu 2000 je njena rast 1,4 % prebivalstva oz. približno milijon letno. Tudi če se Turčija pridruži šele leta 2015, ne bo njena demografska teža manjša, pač pa le še večja za deset milijonov, medtem ko bo Evropa zaradi upadanja naravnega prirastka v še večjih tegobah, kot je že.

1.2. Biti manjšina ali dominirati?

Medtem ko je islamsko prebivalstvo na obrobju Evrope staroselsko, tj. posledica osmanskega ali ruskega imperija, pa je v zahodni Evropi sad deloma kolonialnih imperijev, v glavnem pa priseljevanja delovne sile v drugi polovici prejšnjega stoletja. Zato muslimani v Evropi še zdaleč niso enotni po svojih etničnih, kulturnih in jezikovnih izvorih, zaradi tega tudi niso versko enotni in organizirani. To velja tudi za Slovenijo, ki je pode-

dovala muslimane od Jugoslavije, so pa bošnjaškega in albanskega izvora in organizirani le pod vodstvom bošnjaške centrale. Muslimani prinašajo v Evropo politične, ideološke in nacionalne spore in boje iz svojih »starih« domovin in »stare« oblasti manipulirajo z njimi tudi v Evropi. K tej razdeljenosti med njimi je treba prišteti razhajanja med prvo generacijo prišlekov in drugo – njihovimi otroci, rojenimi v evropskih državah. Te so zanje edina (znana) domovina. V takšnih okoliščinah ima islam različno vlogo, vpliv in tudi cilje v življenju muslimanov v Evropi, vendar pa se obe generaciji – ponekod že tretja – zave data, da bosta ostali tu za vedno, zato hočejo zdaj oboji živeti svoj islam v celoti. Zaradi tega se zastavlja vprašanje tako njim kot družbam-državam gostiteljicam:

- Ali morejo gostiteljice sprejeti v svoji sredi obstoj islamskih skupnosti?
- Ali se morejo te skupnosti zadovoljiti s položajem manjšine ali ne?

Prvo vprašanje je povezano z dejstvom, da se družba gostiteljica ne srečuje le s posamezniki, ki bi jih vključila ali posrkala vase, kot npr. francoska družba slovenske emigrante, ampak ima opraviti z religijo, ki se ne pusti pozasebiti. Zato ima islam dokaj jasne zahteve tudi na družbeno-političnem področju in ne le na kulturnem. Felix Dassetto vidi pet možnih vzorcev, kako bi se islam mogel vključiti v evropske družbe,⁸ kjer je novost in prišlek. To velja tudi za Slovenijo.

1. Vzorec: *asimilacija*. V tem primeru bi islam postal »poduhovljen« ali bolje »pomeščanjen«, kakor se je to v precejšnji meri zgodilo krščanstvu. Da je tam njegovo mesto, trdijo še danes nekateri dediči totalitarnega komunizma ali libertinizma, ki hočejo v zapček poriniti tudi islam.
2. Vzorec: *integracija*. Ta pušča verstvu njegove kulturne in verske značilnosti, ne dopušča pa njegove poudarjene javne navzočnosti. V imenu svoje laičnosti vztraja pri

tem vzorcu Francija, ki je prepovedala v javnih ustanovah »vpadljiva« verska znamenja, kot npr. islamsko ruto pri ženskah ali brado pri moških, sila opazen križ ali znamenje kakšne druge religije.

3. Vzorec: *oporečništvo*. Verska skupnost, v našem primeru islamska, sprejme sicer za svojo domovino deželo, v kateri živi, nikakor pa se ne strinja z njenimi prevladujočimi družbenimi, kulturnimi in vedenjskimi vzorci. Zato se od družbe odmika na obrobje, goji svojo posebnost in kljubuje prevladujočemu družbeno-kulturnemu vzorcu.
4. Vzorec: *tujek*. Skupnost se ima za oddaljen ud matične skupnosti v »stari« deželi in se sama od sebe nikakor noče vtikati v družbeno-kulturno okolje, ki jo gosti. Zahteva le, da ji dajo mir in ji pustijo živeti po šegah in običajih, kakor živijo njeni tam daleč »doma«.
5. Vzorec: *trojanski konj*. Življenje na tujem je le prva stopnja v osvajanju *dar al harb*, da se ga spremeni v *dar al islam*. *Dar al harb* je dežela, v kateri vlada nered, kaos, dokler v njej ne zavlada islam, podrejenost Alahu, in postane *dar al islam*, dežela miru, kjer je v veljavi islamska zakonodaja (šarija), ne pa človeška.

V Evropi se prepletajo vsi ti vzorci, muslimani poskušajo z vsemi, države, družbe in Cerkve pa ne vedo prav dobro, kako ravnati s to dejansko in vznemirljivo novostjo. Medtem ko npr. Velika Britanija dopušča dokaj visoko stopnjo komunitarizma, se pravi, da živi vsaka verska ali narodna skupnost precej zase in zaprto, pa Francija odločno poudarja republikansko načelo enakosti in individualnosti ter ne dopušča v javnosti, kot že rečeno, poudarjenih, v oči bodečih verskih znamenj. Druge evropske države z našo vred dokaj nesložno tavajo med tema skrajnostima in sledijo tokovom in moči domače in mednarodne

javnosti. Vse bi radi videle, da bi prišlo do integracije, a pri tem ne vedo niti kako niti ali jim islamske organizacije v tem pomagajo ali škodujejo. Bo islamski center, ki ga ustvarjajo v Ljubljani, geto ali križišče, kraj zapiranja ali sodelovanja? Verjetno oboje!

2 Islam za zahodno civilizacijo

Med muslimani srečujemo dvojen odnos do zahodne civilizacije. Po eni strani jih privlači in želijo živeti v njej, po drugi strani pa jih njihovi mnenjski voditelji (v prvi vrsti islamski) prepričujejo in prepričajo, da je nekaj slabega, veliki ali/in mali Satan. Nekakšen *fascinas* in *tremendum* hkrati, skratka, sveto in prekleto, povedano po domače. In vendar vse več muslimanov na Zahodu dela na tem, da bi se islam – *religija podrejanja* – podredil Zahodu, in ne narobe. Prepričan sem, da mora Cerkev, ob vsej kritičnosti do zahodne civilizacije in njenih vrednot, podpirati prav to usmeritev muslimanov v Evropi, če hoče v Evropi sami ustvarjati ugodne razmere za sožitje in celo ponuditi alternativo islamističnim rešitvam na drugih koncih sveta.

2.1 Islamska kritika pokroviteljskih levičarjev

V islamskih skupnostih po Evropi velja omeniti dve prevladujoči usmeritvi. Za prvo je zahodna civilizacija v razsulu zaradi komunističnega ateizma in liberalnega kapitalizma, oba pa sta materialistična. Njena prihodnost je le v sprejemu islama in njegove postave. To »veselo novico« širijo njeni privrženci z vsemi sredstvi in načini: od razširjanja literature in gradnje islamskih centrov do spreobračanja s porokami. Nemuslimanka, ki se poroči z muslimanom, mora namreč sprejeti njegovo vero, če tega noče, pa vsaj njeni otroci. Vsi tega ne počnejo, nikakor pa ni ta pot za širjenje islama nezanemarljiva, toliko bolj ker more biti vprašljiva z vidika človekovih pravic. Obsežnost te prak-

se je tolikšna, da je Cerkev lani maja izdala posebno navodilo o mešanih porokah z muslimani, ki jih odsvetuje.

Poleg te osvajalske usmeritve je še druga, ki spoštuje visoke vrednote zahodne civilizacije in poskuša islam spraviti z njimi, še več, jim ga podrediti. Ker te usmeritve skorajda ne poznamo, ji posvečam nekaj več prostora.

Francoski politik Rashid Kaci, sicer musliman, je kritičen do vseh gibanj, ki zavračajo zahodno civilizacijo: »Za nacizmom in komunizmom je islamizem tretja velika kriminalna ideologija, ki ogroža samo srce naše civilizacije. V Franciji, sredi naših četrti, ti islamisti novačijo mlade, vsiljujejo svoj življenjski slog in pripravljajo kampanje terorja. (...) Vse to med drugim dopuščamo zaradi našega kompleksa bivših kolonizatorjev. Kakor koli že, ne prezirimo, da ima problem politično razsežnost. Ker se hočejo namreč levičarji maščevati nad judovsko-krščansko družbo in tradicijo, zlorablajo muslimane in islam kot orožje, s katerim bodo to uresničili. Zaradi tega srečamo veliko starih levičarjev na strani islamistov, kadar le-ti demonstrirajo. Levičarji tako pač odvrčajo od resnične problematike.«⁹ Zanimivo je, da ti, ki so sami muslimani in poznajo islam iz lastne prakse, vse glasneje obsojajo tiste zahodne intelektualce, ki niso do njihove vere tako kritični, kakor je bil Voltaire in so sami danes do krščanstva. Za te islamske intelektualce in politike ni več sprejemljivo, da se kritičnost zahodnih intelektualcev konča z opravičevanjem islamističnega nasilja in terorja s kolonialno preteklostjo ali globalizacijo. Jasno jim je namreč, da so prve in najpogostejše žrtve islamističnega terorja prav revne muslimanske množice tako v islamskem svetu kot v evropskih predmestjih in da te islamiste financirajo tako nekatere islamske države kot verske, dobrodne in kulturne ustanove.

Kritični muslimani zahtevajo od zahodnih intelektualcev, polnih razumevanja za islam-

ske teroriste in prizanesljivosti do islamskih pogledov in praks, ki so v nasprotju s človekovimi pravicami, naj svoje račune z zahodno civilizacijo poravnajo brez njih, brez islama. Za progresivne muslimane je takšno ravnanje evropskih levičarjev še ena oblika nadvlade nad islamom, ker ga vključujejo v svoj uničevalni načrt, ki se jim je nazadnje izjalovil zaradi propada komunizma. Analize kritičnih muslimanov niso daleč od resnice in so toliko bolj boleče za evropske »napredne sile«, ker prihajajo od njihovih »varovancev«. Dobro je tako za muslimane kot za svobodomiselne Evropejce, ki vendarle hočejo svojo bogato civilizacijo ohraniti in razvijati, da se razkrinka to zahrbtno početje, ki posega za vsemi sredstvi, da bi tako uničilo zahodno civilizacijo kot preprečilo reformo islama.

Med zahodnimi intelektualci jih je bore malo, ki si upajo odprto podpreti kritične muslimane. Eden takšnih je Pascal Bruckner, levi intelektualci, ki so ga naši mediji razglasili za »filozofa svetovnega kova«. ¹⁰ Ta je v pogovoru za *Le Figaro* ¹¹ opozoril: »Pred to splošno in neoprijemljivo nevarnostjo islamskega totalitarizma so morda nekateri intelektualci v skušnjavi, da bi obnovili 'jokanje belega človeka' in spet napolnili z vsebino prepričanje, ki je sicer čudovito prvinsko, a popolnoma zgrešeno, da je sleherni zločin proti nam odgovor na pohujšanje in izzivanje človeškega rodu, ki ju povzroča Zahod že s tem, da zgolj obstaja. Zelo se motijo. (...) Z eno besedo, gre za prepričanje, da je naš obstoj kot 'dominantnih' sam po sebi nekaj nevrednega in da je terorizem, ki nas tolče, samo *vrnjen in zaslužen udarec*. (...) Po atentatih al-Kaide v New Yorku in Washingtonu smo začeli s spokorniškimi 'jokanjem belega človeka' tako, da smo vso krivdo zvrnili na Ameriko. V tej spokorniški predstavi naše zahodne usode naj bi bile ZDA dedič evropskih imperialnih grozot, ki so jih nekritično sprejele, medtem ko smo se jim mi Evropejci vendarle odpovedali. Po

11. septembru se mi pogosto zdi, da je velik del naporov intelektualne srenje in dela evropskih političnih vodij usmerjen v govorjenje: *'Nismo mi, oni so!'*. Madridski atentat (11. 3. 2004) je zlomil – ali bi vsaj moral zlomiti – to privajanje na islamistično sovraštvo, ko se tudi sami imamo za krive za vse hudo, ki doleti 'preklete na zemlji'.« Na vprašanje, ali »se je levica kaj naučila iz totalitarne izkušnje«, Buckner odgovarja: »Naprednjaštvo – progresizem –, pa naj bo levo ali desno, čisto nič ne razume terorizma. V duhu tega naprednjaštva je ena cela levica, ki počez odpušča islamistične zločine in tako razodeva, kako se ni nič naučila v 20. stoletju. In da je celo vse pozabila od svojega lastnega boja proti fašizmu. Videti v islamizmu reakcijo, res pretirano, toda razumljivo, pomeni popolno nerazumevanje totalitarnega pojava. Nacizem in komunizem sta bila vsaj v začetku navidezni reakciji izgubljenih obupanih množic, ki so pričakovale previdnostnega rešitelja. Francoska levica z izjemo nekaj tokov v Socialistični stranki ni nikoli dojela totalitarnega pojava. Za večino njenih privrženecv je revščina zadnji argument in Sartrov predgovor (kasneje se mu je odrekel) h knjigi Frantza Fanona *Upor preklelih* je zakon: če ste revež, ni nasilje, ki ga izvajate, niti tisočinka tistega, kar ste morali prestati. S tega izhodišča ni mogoče razumeti, da je terorizem brez 'zakaj' in da mu je le za kraljevanje smrti in opustošenja na zemlji, kakor je to uvidel Camus.«

2.2 Za razsvetljeni islam

Že omenjeni R. Kaci ni kritičen le do levičarjev, ki za razliko od Brucknerja z vso močjo nekritično zagovarjajo islamiste, marveč tudi do lastne vere, in ni edini. »Mi, muslimani, trpimo, ker nam manjka pogum pred žalostno stvarnostjo naše religije, ki je postala sredstvo za prenašanje sovraštva in nasilja. Poglejmo si naravnost v oči in se naučimo povedati in obsoditi, kar je treba

obsoditi. Razsvetljenje je Evropejce naučilo razpravljati in dvomiti. Francozi moramo odpreti takšno razpravo o islamu in o njegovi kompatibilnosti z našimi vrednotami. Temu se ne moremo izogniti in predvsem se ne smemo zadovoljiti s svarilom: 'Ne zamešajte islama z islamizmom!'»¹²

Kritični muslimani kažejo vse manj potrpljenja tudi z islamom samim, kolikor zavrača demokracijo in človekove pravice, zlasti pravice žensk, ter zatira islamske sekte in pripadnike drugih verstev. Za te moderniste je islam v fundamentalistični ali integristični obliki bolezni. »Če je bil fanatizem bolezen katolištva, če je bil nacizem bolezen Nemčije, potem drži, da je integrizem bolezen islama.«¹³ Alternativa integrizmu ni več običajna delitev islama na dober in slab islam, ker pač vsak razglša svoj islam za dobrega, islam drugega pa za slabega. Tako ni mogoče iz začaranega kroga, ki se vedno konča v kakšni obliki nasilja. Uspešna alternativa integrizmu je samo gojenje pluralnosti med muslimani. »Bolje je, da islam spet odkrije pogovor in razpravljanje, spet dopusti pluralnost pogledov, pripravi prostor za nestrinjanje in različnost ter sprejme, da sme sosed v vsej svobodi misliti drugače. Bolje je, da dobi intelektualno razpravljanje spet vse svoje pravice in se prilagodi razmeram, ki jih ustvarja večglasje. In bolje je, da enoglasje preneha in se stabilno bistvo Enega razprši v snop neulovljivih atomov. Glede zunanjih, neislamskih vzrokov, naj kar naravnost povemo, da niso sprožilci bolezni, ki najeda telo islama, čeprav ni dvoma, da so njeni pospeševalci.«¹⁴

Res, senčne plati islama se opazijo šele v modernosti, ki se je izoblikovala v zahodni civilizaciji na krščanski podlagi in je to svojo krščansko dediščino tudi temeljito pretolmačila in prevrednotila. Čeprav se je zahodno krščanstvo razdelilo na katoliško in protestantsko zaradi ustvarjalnega preoblikovanja lastne tradicije, pa se danes ustvarjalnosti

kljub temu ne boji in se dobro zaveda, da je zvestoba tradiciji mogoča le po ustvarjalni poti.¹⁵ Če to izkušnjo prenesemo na islam, smemo reči, da je ponavljanje sterilno, njegov sad pa je tradicionalizem. Ta je malikovanje preteklosti in njeno namišljeno nadaljevanje oz. nadaljevanje prvotne islamske skupnosti, ki ni obstajala nikoli nikjer druge kakor v domišljiji in mitih sodobnih integristov. Med mnogimi muslimani, ki se tega zavedajo, ni samo R. Kaci, podžupan Sannoisa (Francija), ampak npr. tudi antropolog Malek Chebel. Ta se strinja s Kacijem, da je za danes potreben islam, ki bo šel skozi ogenj razsvetljskega razuma.

Naj iz Chebelovega *Manifesta za razsvetljski islam* navedem naslove njegovih 27 predlogov za reformiranje islama,¹⁶ ki jih podpre z navedkoma iz Korana. »Bog v ničemer ne spreminja razmer v kakšnem ljudstvu, če jih to samo ni že prej začelo spreminjati« (13,11); »Človeku ne nalagamo večjega bremena, kakor ga zmore nositi« (23,62).

Nanovo razlagati svete tekste.

Dati prednost razumu pred vsemi drugimi oblikami misli in verovanja.

Razglasiti džihad, 'sveto vojno', za nepotrebno in preživeto.

Dokončno odpraviti vse fatve (odloke), ki pozivajo k umoru.

Odpraviti telesna kaznovanja.

Boriti se brez popuščanja proti izrezovanju (eksciziji) ženskih spolovil.¹⁷

Prepovedati suženjstvo, trgovino z ljudmi in telesnimi organi.

Bolj strogo kaznovati zločine iz časti (npr. umor sestre, ker je samska in noseča).

Posodobiti civilno zakonodajo in osebno pravo.

Nanovo pretehtati status ženske.

Omogočiti neodvisnost sodstva.

Postaviti delo v srce družbe.

Spomniti na prednost posameznika pred skupnostjo.

Spomniti na prvenstvo politike v upravljanju države.

Boriti se proti političnim umorom z demokratizacijo režimov.

Narediti svobodo vesti in svobodo mišljenja za islamski kreposti.

Osvoboditi se kulta osebnosti.

Dosledno spoštovati drugega.

Iztrgati bogastvo iz rok peščice muslimanov, ki si ga je krivično prigrabila.

Boriti se brezkompromisno proti korupciji.

Začeti z načrtno politiko na področju novih tehnologij.

Določiti jasno politiko v bioetiki.

Opominjati na ekološko odgovornost.

Sprostiti zvok in sliko.

Ne več razglašati iger in zabave za greh.

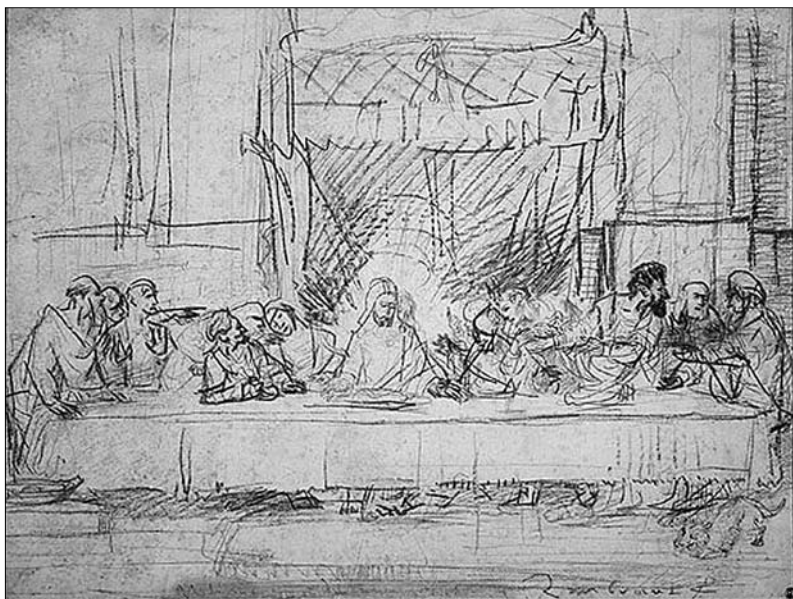
Vlagati na področju upravljanja sveta.

Dati prednost vlaganju v človeka.

Že iz teh naslovov reformnih predlogov moremo spoznati, ne le za kaj si avtor priza-

deva, marveč tudi, kaj želi odpraviti oz. kaj trdovratno živi v miselnosti in praksi muslimanov. Ko se bo islam reformiral v Chebelovem duhu, »potem ne bo več to, kar je danes, dogma, ki je nemuslimani nimajo radi – ali je ne razumejo – in je zato odrinjena na rob in ji pripisujejo vse hudo, ki se zgrinja nad človeštvo. Potem bo islam religija napredka, ki postavlja v srce svojega sistema najvišjo skrb za človeka in prinaša veselo novico na vse štiri strani sveta.«¹⁸

P. Bruckner je v pogovoru za *Delo* povedal, da je islam v krizi, in – na vprašanje, ali ni v resnici v vzponu – odgovoril: »Morda je v vzponu navzven, toda to je globoko ranjena religija. Tudi zaradi močnega razkola v njej, med zmernimi muslimani in fanatiki. Islam je v krizi, ker v nasprotju s krščanstvom ni nikoli poznal notranjih sporov. Krščanstvo pa ima dolgo tradicijo kritike, od razsvetljens-tva. (...) V islamu se ni zgodilo nič podobnega. Dotaknil se ga je samo zahodni moder-

Rembrandt Harmensz van Rijn, *Zadnja večerja po Leonardu da Vinciju*, rdeča kreda, 1634-1635, 36.2 x 47.5 cm, Metropolitanski muzej umetnosti, New York.

nizem. In zdaj se seveda poskuša deloma prilagoditi temu, toda z veliko težavami. Zato je danes najbolj nestrpna religija, česar ne bi mogli reči za katolicizem, ki je bil nestrpen pred stotimi, dvestotimi leti, toda od takrat je dobil toliko rokavic v obraz, da preprosto mora biti strpen.«¹⁹

Ta avtor še meni, da smo »stopili v četrto svetovno vojno. In v tej vojni je odločilna obramba evropskega duha. Obramba evropskega duha pa je najprej poimenovanje stvari s pravim imenom, natančna izmeritev tega, kaj nas čaka. (...) Začela se je vojna, ki bo morda trajala štirideset ali petdeset let. V tej vojni sovražnik ni jasno razpoznaven. Zato bo v tej preizkušnji potreben velik intelektualni pogum. Kitajski pregovor pravi: *'Ko modrec pokaže luno, vidi neumnež le kazalec.'* Namesto da bi v celoti izmerili obseg islamistične grožnje, ki v prvi vrsti tepe muslimane same, se številni intelektualci obračajo proč od dejanskega sovražnika in se znašajo nad ameriškim nasprotnikom. (...) Nova svetovna modrost nam razlaga, kako naj bi terorizem pospeševal prav preveč odločen boj proti njemu. Po tej nenavadni teoriji ljudje krepijo svojega sovražnika, ko se proti njemu borijo! Po takšnih izračunih bi se bilo bolje vleči pred Hitlerjem, se umakniti pred Stalinom in ploskati Mao Zedongovim zločinom. Zaradi skušnjave popolnega mirovanja in zmage za nazaj sem zgrožen in zaskrbljen.«²⁰

3 Stanje resno, a ne brezupno

Če se na koncu vrnem misli Fitzgeraldu, predstojniku Papeškega sveta za medverstveni dialog, bi pač rekel, da kljub silni resnosti položaja, upanje za človeku naklonjeno urejanje razmer v svetu obstaja. V medverstvenih odnosih med dvema velikima sistemoma, krščanstvom in islamom, ki zajemata polovico človeštva, so glavni nosilci upanja prav tisti muslimani, ki so v manjšini in na obrobju islamskega sveta. Ti so v zahodnem

svetu. Njihova prizadevanja je treba podpreti, pa naj bo to država, civilne ustanove, Cerkev ali kdo drug. Pri tem pa je treba biti tudi toliko trezen, da ne bi podlegali silovitim levičarskim pritiskom, ki sprevrženo opravičujejo islamistični teror, ker vidijo v njem ponovno priložnost, da se dokopljejo do totalitarne oblasti.

Pri nas je imel pogum, da je na možne posledice (političnega) islama opozoril nekdanji nadškof dr. Rode, in doživel hud medijski pogrom. Nikogar ni presenetilo, da se nič podobnega ni zgodilo muftiju Džogiću, niti tedaj ne, ko je zagovarjal islamistične teroristične režime in telesne kazni: npr. sekane rok in kamenjanje žensk.²¹ Nasprotno, njega so levičarski politiki in mnenjski voditelji nekritično vzeli v bran. Ravno takšno ravnanje Bruckner bistroumno razkrinka: »Zahod, še zlasti če prisega na ideale političnega liberalizma podedovanega od razsvetljenstva, noče nikoli odgovoriti drugače kakor v svoji govorici. Tako se samodejno odziva na zlo enako, kakor so se elite v tridesetih letih na nacizem in nato v petdesetih letih na stalinizem. V takšnem 'liberalnem' pogledu je zlo samo nesporazum, napačna razlaga ali nerazumevanje sovražnikove govorice. Trmasto vztraja pri iluziji, da človeška skupnost nikakor ne bi zavestno hotela rušenja, uničenja in smrti. Prav takšna vrsta razmišljanja vodi določeno število intelektualcev zadnja štiri leta, ko se soočajo s palestinskimi samomorilskimi napadi, da jih razglašajo za dejanja iz obupa nad izraelsko politiko. (...) To se opira na fantazmo, da je za norostjo besed in dejanj, ki merijo na nas, nazadnje le naša logika. Neverjeten narcizem še v ponižnosti: onstran spokornega dajanja v nič je še zelo nersramna misel, da smo gospodarji sveta še v kesanju. Ko gre kaj na tem svetu narobe, naj bi to bilo vedno zaradi naše nadvlade. Tako stalno prenašamo svoje lastne filozofske in politične kategorije na naše nepopustljive so-

vražnike in to zato, da bi jim dokazali, kako smo mi sami krivi, če nas sovražijo!»²²

1. M. L. Fitzgerald, *Christians and Muslims in Europe: Perspectives for Dialogue*, <http://www.sedos.org/english/fitzgerald.html>, 31.03.05. Besedilo v tekstu, ki sem ga uporabil za naslov razprave, sem dal v krepek in poševen tisk avtor te razprave.
2. Prim. T. Brilan, *Temelji dialoga v islamu*; M. Osredkar, *Problem dialoga z islamom*. Tretji dan, XXXIII, 9/10 (november/december 2004), 63-82.
3. Prim. M. Tribalat, *Le nombre de musulmans en France: qu'en sait-on?*; K. Kateb, *De l'étranger à l'immigré et de l'éthnique au religieux: les chiffres en question?*. Oba avtorja v: Y. C. Zarka, ur., *L'islam en France, Cités, Hors Série*, Pariz, PUF, 2004, 21-45.
4. B. Maréchal, koor., *L'islam et les musulmans dans l'Europe élargie: radioscopie. A guidebook on Islam and Muslims in the wide contemporary Europe*, Louvain-la-Neuve, Bruylant-Academia, 2002.
5. Rezultat po popisu iz leta 2002, ki pa je za področje verstev le približen, ker je anketiranec lahko na vprašanje odgovoril ali pa tudi ne.
6. Prim. R. Bukharaev, *Islam in Russia. The Four Seasons*, London, Taylor & Francis, 2000. S. T. Hunter, *Islam in Russia: The politics Of Identity And Security*, Armonk, Sharpe, 2004.
7. K. Hahonina, *Ruski muslimani nimamo pravice do napovedovanja džihada ZDA in Veliki Britaniji*, Pogovor z muftijem šejkom Raviljem Gajnutdinom, v: *Mladina*, 30/2004 (26. julij 2004).
8. Prim. F. Dassetto, *La construction de l'islam Européen*, Pariz, L'Harmattan, 1996. F. Dassetto, ur., *Paroles d'Islam, Individus, sociétés et discours dans l'islam Européen contemporain*, Pariz, Maisonneuve et Larose, 2000. F. Dassetto, Maréchal, Nielsen, B. & J., *Convergences Musulmanes. Aspects contemporains de l'islam dans l'Europe élargie*, Pariz, L'Harmattan, 2001.
9. R. Kaci, *'Islam des Lumières' contre 'International islamiste'*, http://www.sos-occident.org/html/ro5/ro5_to8.html (01/03/2005).
10. Prim. P. Bruckner, B. Petrović Jesenovec (spraševalec), *Ko jo je zapustil, kaj je rekla?*, v: *Ona*, leto 7, št. 3 (18.01.05).
11. P. Bruckner, *Les progressistes ne comprennent rien au terrorisme, Propos recueillis par Alexis Lacroix*, v: *Le Figaro*, 15.03.2004.
12. R. Kaci, n. d.
13. A. Meddeb, *Maladie de l'islam*, Pariz, Seuil, 2002, 12.
14. A. Meddeb, n. d. 13.
15. Prim. M. Harl, *La transmission du passé se fait par le renouvellement*; A. Guggenheim, *La question de la transmission est sans cesse posée dans la Bible*, v: *Les conférences de Notre-Dame*, Pariz, Bayard, 2005.
16. M. Chebel, *Manifeste pour un islam des Lumières. 27 propositions pour réformer l'islam*, Pariz, Hachette, 2004.
17. Teh izrezovanj in pohabljenj je več vrst: 1. *klitoridektomija* – odstranitev ščegetavčka; 2. *ekscizija* – odstranitev ščegetavčka, včasih tudi velikih in malih sramnih ustnic; 3. skrajšanje malih sramnih ustnic ali *faraonska obreza* (ta poseg se na zahtevo žensk opravlja tudi v lepotni kirurgiji); 4. *infibulacija* – spenjanje ali zašitje spolovila, da bi preprečili predzakonske spolne odnose; *defibulacija* pa je poseg, s katerim spolovilo spet odprejo.
18. M. Chebel, n. d., 198.
19. P. Bruckner in V. Milek, *Korzet naše družbe je priznanje drugih*, v: *Delo, Sobotna priloga*, 15.01.2005.
20. P. Bruckner, *Les progressistes ...* n. d.
21. Prim. Mufti O. Đogić in R. Ivelja, *Rodetovo stališče je lahko nevarno*, v: *Dnevnik, Zelena pika*, 18. januarja 2003, 26-27.
22. P. Bruckner, *Les progressistes ...* n. d.